

מציאות חדשה, אתגרים חדשים

בשנים האחרונות חל שינוי משמעותי בסין בכל הנוגע לקניין רוחני - גם ברמת המדיניות וגם ברמת הכלים המשפטיים. עד כמה השינויים ממשיים, אילו אתגרים חדשים נוצרו כתוצאה מכך ומהן המשמעויות הפרקטיות עבור חברות ישראליות שפועלות בסין? ד"ר זיו רוטנברג

רוחני. עובדה זו, יחד עם הפורמליסטיות הרבה של הרשויות הסיניות (בעיקר בתחום סימני המסחר), מצררה עד מאד את חופש הפעולה של חברות בסין בשימוש בקניין רוחני. גם ניהול נושא הקניין הרוחני בעסקה מול גורם סיני - בין אם מדובר בעסקאות לייצור או הפצה של מוצרים בסין, הקמת מיזמים משותפים בסין, רישוי העברת טכנולוגיה, קבלת השקעה או מכירה לגורם סיני - הינו בעל השפעה קריטית על העסקה וסיכויי הצלחתה.

היעדר הבנה ולא היעדר אכיפה
האם המוניטין של סין כמדינה בה לא מכבדים זכויות קניין רוחני מוצדק? התשובה לשאלה זו הינה ברובה שלילית. סין אוכפת ומכבדת כיום זכויות קניין רוחני יותר ממדינות רבות אחרות. הסכנה להפרה עדיין קיימת. מעבר להשפעה של מאפיינים תרבותיים, הרי במדינה גדולה כל כך, עם אוכלוסייה ענקית ודינמית, יהיו מטבע הדברים יותר הפרות מאשר במדינה קטנה. אך הניסיון מלמד שרוב המקרים בהם חברות זרות כשלו בהגנה על קניין רוחני בסין אינם תוצאה של היעדר אכיפה, אלא בעיקר של היעדר הבנה של הכלים הזמינים וכשלים בשימוש נכון וחכם בכלים הללו.

עם כל הקשיים, קניין רוחני הוא עדיין הכי מרכזי לשליטה בנכסי ידע ומוניטין אסטרטגיים בסין. חשוב להגן על נכסי קניין רוחני בסין, להשקיע בהגנות מתאימות - אקטיביות ופאסיביות - ולעשות כן תוך הבנה של המערכת החוקית בסין ושימוש חכם בכלים שהיא מעניקה. לא רק שהגישה (שעדיין רווחת) שלא ניתן להגן על קניין רוחני בסין אינה נכונה, אלא שחברות שלא מגנה על קניינה הרוחני בסין, או בכל פעילות מול סין, לוקחת על עצמה סיכון משפטי ואסטרטגי עצום.

השינוי בגישה לקניין רוחני בסין לא בא לידי ביטוי רק במספרים, אלא גם בתחום גדל והולך של השחקנים השונים בזירה, כולל חברות ואוניברסיטאות סיניות, הממשל הסיני וכן חברות בינ"ל הפעילות בסין. בין ההתפתחויות המעניינות בשנים האחרונות: פעילות ערה בתחום של פטנטים חיוניים לסטנדרטים (essential patents), פעילות של גופי הרגולציה בסין בנוגע לשימוש הוגן בזכויות קניין רוחני ועלייתה של סין כזירת התגוששות בתחום הקניין הרוחני בין חברות רב-לאומיות. כל אלה מעידים על התבגרותה של מערכת הקניין הרוחני בסין ועל החשיבות שבהיכרות עימה, תוך הבנה כיצד ניתן לעשות בה שימוש.

תוצר נוסף של התפתחויות אלה הינו סביבת קניין רוחני מתוחכמת ומורכבת יותר אשר מצמיחה אתגרים חדשים. ריבוי חוקים ותקנות המתעדכנים בקצב גבוה, גופי רגולציה רבים ושחקנים רבים (סינים וזרים) הבוחשים בקלחת ומחזיקים בזכויות קניין רוחני שונות, כל אלה מחייבים היערכות אסטרטגית והבנה של האתגרים והדרכים להתמודד עמם. למשל, הבטחת חופש פעולה (freedom-to-operate) לחברה שנכנסת לסין הפך למשימה קשה ומורכבת במדינה בה נרשמות מדי שנה מיליוני זכויות קניין

ד"ר זיו רוטנברג | צילום: יח"צ

נובע בחלקו ממדיניות עידוד ממשלתית שכללה, בין היתר, סובסידיות לחברות סיניות להגשת בקשות לרישום זכויות קניין רוחני, אך חלקו הוא גם תוצאה של הבנה גדולה יותר בקרב חברות סיניות לחשיבות ולכוח של קניין רוחני ככלי אסטרטגי-עסקי. גם בפעילות ליטיגציה בתחום הקניין הרוחני חל גידול עצום, כאשר מספר תביעות הקניין הרוחני שמוגשות לבתי המשפט בסין עומד כיום על כ-150,000 בשנה.

לא גניבה אלא בריונות

ברוח התקופה חובה לשאול האם צודקת טענת הממשל האמריקאי כי סין מבצעת "גניבה" של קניין רוחני מארה"ב? בבסיס הטענה ניצבת בעיה אמיתית, אך השימוש במונח "גניבה" מטעה. הבסיס לטענה הוא מדיניות ממשלתית המתנה את היכולת של חברות זרות בתחומים מסוימים להיכנס לשוק הסיני רק דרך מיזם משותף עם חברה סינית, במסגרתו מתחייבת החברה הזרה לתת לשותף הסיני גישה לקניין הרוחני שלה. לא מדובר אפוא ב"גניבת" קניין רוחני, כי דבר לא נלקח ללא רשות. חברות זרות נכנסות לעסקאות אלה מרצונן ומשיקולים אסטרטגיים שלהן המבכרים הקרבה של יתרונות ארוכי-טווח בתמורה לרווחים בטווח הקצר. אך סין אינה "גונבת" קניין רוחני. לכל היותר היא "בריונית" של קניין רוחני.

לסין נוצר מוניטין מפוקפק ביותר בכל הנוגע להגנה על קניין רוחני. הדעה הרווחת היא שבמעצמה מהמזרח לא מכבדים זכויות קניין רוחני, שכל חברה שנכנסת לסין מגלה שמוצריה מועתקים ושאינו דבר שניתן לעשות על-מנת להתמודד עם הסוגיה. טענות הממשל האמריקאי על "גניבת" קניין רוחני על-ידי סין בוודאי אינן תורמות לשינוי התדמית. אך עד כמה הדברים נכונים? המציאות, מטבע הדברים, מורכבת יותר מכפי שנראה במבט שטחי. תחום הקניין הרוחני בסין חווה שינויים רבים בעשורים האחרונים, בתהליך שהוא מאז שסין הצטרפה לארגון הסחר העולמי (WTO). חקיקה חדשה בתחומי סימני המסחר והתחרות הבלתי הוגנת, ושינויי חקיקה צפויים בתחומי הפטנטים וזכויות היוצרים, הביאו עימם כלי הגנה ואכיפה חדשים לבעלי זכויות קניין רוחני. שינויים במדיניות הממשלתית הובילו לפעילות רבה בתחום הקניין הרוחני ומודלים עסקיים ומשפטיים חדשים המבוססים על זכויות קניין רוחני צצים חדשות לבקרים.

השינויים בתחום הקניין הרוחני בסין נובעים בעיקר משתי מגמות בסיס: הראשונה הינה תדמיתית - רצון של הממשל הסיני להראות שסין ראויה למקום של כבוד ברשימת המדינות שמכבדות זכויות קניין רוחני; השנייה הינה כלכלית - המעבר המואץ של סין מכלכלת ייצור לכלכלת חדשנות בה חשיבות רבה לזכויות קניין רוחני.

קניין רוחני ככלי אסטרטגי-עסקי

התוצאה כבר נראית בשטח. מספר גדל והולך של בקשות לרישום זכויות קניין רוחני הפכו את סין למעצמת קניין רוחני: בשנת 2017 הוגשו בסין כ-1.38 מיליון בקשות לרישום פטנטים על המצאות - עובדה שהפכה את משרד הפטנטים הסיני לגדול בעולם. תופעה דומה קיימת גם לגבי סימני מסחר, עם למעלה מחמישה מיליון בקשות לרישום סימני מסחר שהוגשו ב-2017. גידול זה

הכותב הינו עו"ד, מרכז תחום קניין רוחני במשרד עו"ד גורניצקי ושות'